

טיפול בנוער בעיית בצה"ל

רס"נ גבי וייסמן

צורכי צה"ל לקראת קליטת הנוער הבעייתי בצבא הם:

1. קיום מסגרות טרום-צבאיות, אשר מעצם טבען מאתרות את אלה שאינם מתאימים לתנאי השירות בצבא, לרבות אלה שאי-התאמה שלהם אינה בולטת.
2. קבלת נתונים על אודות המתגייסים מן המוסדות המטפלים בהם טרם גיוסם, כדי להקל על הקולטים בארגון המסגרת הקולטת.
3. טיפול שוטף של קב"נ לאורך כל מסלול השירות הצבאי.
4. הכנת הסגל הפיקודי לקראת הקליטה — הכרת הבעיות שיהיה עליו להתמודד עמן תוך כדי העבודה עם מתגייסים אלה.
5. קביעת הגורם הפיקודי המרכזי, אשר ירכז את הפעילות בתחום זה החל מראשית תהליך הגיוס ועד ההצבה ביחידה קבועה. יש לשים דגש מיוחד בקביעת הגורמים האנושיים המרכזיים בחינוכם מחדש של חיילים אלה.
6. תכנון מראש של מסלול השירות המיועד לחיילים אלה, תוך שיתופם של כל הגורמים המטפלים בגיוס.
7. בסיס תקופת הטירונות ייקבעו הדרכים שמאפשרות שילובם של החיילים הללו במערכת הצבאית, בין ביצירת קשר מתאים אל מפקדיהם ובין על-ידי רכישת מקצוע.
8. פעילות זו מותנית בתיאום ובשיתוף פעולה בין גורם מקצועי המלווה תכניות אלה ומנחה אותן — הקב"נ — לבין הגורם הפיקודי.

★

קליטת נוער בעייתי בצה"ל הינה אתגר גדול והצלחתה מותנית ביכולתם של מפקדים ספורים ונבחרים בעלי אישיות מתאימה לתת טיפול אישי יוצא דופן לפקודיהם, וביכולת הפקודים לראות במפקדיהם דמויות שירצו להזדהות עמן.

ולרוב אינו אופייני למטרות המוצהרות של צבא. הנתונים הסטטיסטיים בטבלה שלפנינו עשויים לתרום להבנת חומרת הבעיה של הנוער השולי:

התפלגות האוכלוסיה בגילים 14—17 — לפי מספר שנות הלימודים בבית-ספר ולפי יבשת הלידה (באחוזים)

מספר שנות הלימוד	כלל האוכלוסיה בגילים 14—17	ילידי ישראל	ילידי אסיה ואפריקה*
0	0.5	1.4	25.6
1—4	1.2	1.4	9.3
5—8	26.0	21.4	37.3
9—12	71.4	58.5	23.8
+13	0.9	17.3	4.0
ס"ה	100.0	100.0	100.0

* שנתון סטטיסטי לישראל מס' 20, 1969, עמ' 576.

צעיות של צה"ל מכתובות פעולות קצרות ותכליתיות, שמשכן נמדד בימים, ולעתים אף בשעות; ואולם פעולות אלה מתורגלות ומתוכננות במשך שנים. הלך-המחשבה ורוח החינוך של קציני צה"ל — ובעיקר של הצעירים בהם — שונים מאלה של העוסקים במרע בעייתי. מטרתם היא ביצוע צבאי יעיל, תוך טיפוח סמלים של כוח ולא של חולשה. מכאן נובעת השאלה, הניתן להטיל על סגל צעיר, המוכשר לבצע משימות צבאיות, ניהולן של פעולות חינוכיות הדורשות הכשרה מיוחדת; כל זאת בתוך מערכת המעמידה דרישות הנוגדות לעתים את רוח המשימות הצבאיות?

אולם נראה, שדווקא מבנהו המיוחד של צה"ל עשוי גם לתרום לחינוכו של הנוער הבעייתי. קליטת הנוער השולי תהיה מברר ססת, במידה רבה, על ניסיון קליטתו של "פלוגות בודדים" או "פלוגות תגבורת" בנח"ל; העיקרון שלאורו פועלים בנח"ל הוא הניסיון לתת הזדמנות להיקלט במסגרתו על-ידי הענקת טיפול שונה לאנשים בעלי רקע שונה.

מנתונים אלה בולט הפער ההשכלתי שבין ילידי אסיה ואפריקה לבין ילידי ישראל. אם נביא בחשבון, כי אוכלוסיית ילידי ישראל כוללת בתוכה בני משפחות שעלו מאסיה ומאפריקה יתברר לבטח, כי הפער ההשכלתי דלעיל גדול עוד יותר.

האם נכון צה"ל לקלוט נוער בעייתי?

ידוע כי פעולות שיקום וחינוך-מחדש של נוער בעייתי מחייבות גוף בעל מדיניות ברורה בתחום זה. כן מחייבות פעולות אלה הכנת סגל עובדים בעל תפיסה שיקומית מקצועית, העוסק בתכנון לטווח ארוך. זהו תהליך הדרגתי הדורש מן העוסקים בכך הכשרה מתאימה, ומרכיבים אישיים מיוחדים.

אופייני לתהליך זה הוא יצירת גוף בעל אוריה מיוחדת של הבנה, של סבלנות ושל אורך-רוח.

צה"ל קיים לצורך מטרות שונות לחלוטין מאלה המוזכרות לעיל, והן מכתובות אוריה ודרך פעולה שונים לגמרי. מטרותיו המב-